

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์*
THE PROGRAM DEVELOPMENT TO ENHANCE TEACHER LEADERSHIP IN
SCHOOLS UNDER KALASIN SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE

ปณณวิชญ์ นาโสก¹, สุรเชต น้อยฤทธิ์²
Pannawit Nasok¹, Surachet Noird²
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
Faculty of Education, Mahasarakham University^{1,2}
Email : pannawitchaya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ โดยการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุดคือ ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และด้านการเป็นผู้นำด้านการสอน 2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ มีองค์ประกอบมี 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการดำเนินการ 5) การวัดและประเมินผล โปรแกรมประกอบด้วย 4 โมดูล ดังนี้ 1) โมดูลด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) โมดูลด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) โมดูลด้านการเป็นผู้นำด้านการสอน และ

4) โมดูลด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม; ภาวะผู้นำ; ครู

ABSTRACT

This research aims to study 1) The current state, desirable state, and the needs of teacher leadership in schools under Kalasin Secondary Education Service Area Office. 2) The Program Development to Enhance Teacher Leadership in schools under Kalasin Secondary Education Service Area Office. The research and development methodology consists of 2 phases. Phase 1 is to study the current states, desirable states and the needs of teacher leadership in schools under Kalasin Secondary Education Service Area Office. The research sample is 322 people. The tools used to collect data were questionnaires and assessment forms. The data is analyzed by statistical analysis which provide information in the form of frequencies, percentage, mean, standard deviation, and priority needs index. Additionally, Phase 2 is to develop a program enhancing teacher leadership in schools. The informants of the study are 5 qualified professionals. The evaluation form is used as the research instrument to collect the data. The statistics are used to analyze the data are mean and standard deviation.

The research findings were as follows: 1. The overall result of the current state of teacher leadership in schools under Kalasin secondary education service area office substances were at a high level. The overall result of the desirable state of teacher leadership in schools under Kalasin secondary education service area office substances was at the highest level. Arranging the priority needs by descending order revealed respectively as, Change leadership, Self-development and friends, Participation in development, Teaching leadership. 2. The Program Development to Enhance Teacher Leadership in schools under Kalasin Secondary Education Service Area Office was comprised of the principle, objectives, contents, method of operation and measurement and evaluation. consists of 4 modules. 1) Modules of Self-development and friends. 2) Modules of Participation in Development. 3) Modules of Teaching leadership. 4) Modules of Change leadership. Overall, it is appropriate and feasible at the high level. Overall, the level of satisfaction was high and the probability of the program was at the high level.

Keywords : Program Development; leadership; Teacher

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาวโดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุด คือทักษะการเรียนรู้ และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงระบบและโครงสร้างของสังคมไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น การศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา การคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ นั้นต้องอาศัยมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการผลิต การเพิ่มศักยภาพของมนุษย์จึงเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ครูจึงเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนการศึกษา กล่าวคือ ครูนอกจากจะสอนคนให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการต่าง ๆ แล้ว ครูยังจะต้องรับบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ด้วย จึงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครูในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของหน่วยการศึกษา ตั้งแต่โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

ภาวะผู้นำ มีความจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในทุกๆ ระดับไม่ได้เน้นเฉพาะระดับหัวหน้าเท่านั้น ลูกน้องจะต้องถูกสร้างภาวะผู้นำด้วยเช่นกัน เนื่องจาก ภาวะผู้นำ หมายถึง ภาวะที่ก่อให้เกิดความศรัทธา เป็นที่ยอมรับ และเกิดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสังคมนั้นๆ ดังนั้นบุคคลในองค์กรควรมีภาวะผู้นำถึงแม้ว่าจะดำรงตำแหน่งหัวหน้าหรือไม่ก็ตาม (จิระ หงส์ลดารมภ์, 2546) ภาวะผู้นำครู คือ ครูผู้เป็นผู้นำโดยนำทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เชื่อมโยงกับชุมชนและช่วยเหลือกลุ่มของครู ผู้เรียน และผู้นำ และมีอิทธิพลต่อผู้อื่นไปสู่การพัฒนาของการดำเนินงานทางการศึกษา ภาวะผู้นำครูเป็นการให้ความสนใจกับการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงและการสอนเป็นอันดับแรก โดยมีจุดเน้นที่การปรับการเรียนรู้และรูปแบบของภาวะผู้นำที่อยู่บนหลักการของการพัฒนา และการร่วมมือทำงานด้วยกันอย่างมืออาชีพ หัวใจสำคัญของภาวะผู้นำครู คือ ความร่วมมือร่วมพลัง ความเชื่อใจซึ่งกันและกัน การสนับสนุน และเสวนา การแบ่งปันการปฏิบัติที่ดีเยี่ยมและเรียนรู้ร่วมกัน (Katzenmeyer and Moller, 2001)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ปีการศึกษา 2564 มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 55 โรงเรียน มีข้าราชการครู 1,907 คน มีพันธกิจคือ จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการจัดการ

จัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน ภาวะผู้นำครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษา

ด้วยเหตุและความสำคัญดังกล่าวการพัฒนาภาวะผู้นำครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญอย่างมากในการที่จะช่วยเสริมสร้างให้ครูมีภาวะ ผู้นำของครูซึ่งจะยังประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ จึง นำไปสู่การดำเนินการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีเพื่อการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูใน สถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ ที่ส่งผลให้ครูมี คุณลักษณะและพฤติกรรมที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาตนเองและ เพื่อนครู การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่กล้าคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาในแนวทางใหม่ๆ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นผู้นำด้านการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พัฒนา ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งคาดว่าจะยังเป็นประโยชน์ต่อครูและผู้ที่เกี่ยวข้องใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ใน การประกอบผลการพัฒนาของครูอันจะเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำ ครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

2.2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครู ในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

3.2 ได้มีการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะ ผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ประชากร ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,907 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 322 คนกำหนดขนาด กลุ่มตัวอย่าง โดยเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (อรนุช ศรีสะอาด และคณะ, 2558) ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) (ไพศาล วรคำ, 2559) กำหนดตามสัดส่วนของประชากรให้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์เครื่องมือที่ใช้ในการ

เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาหาความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) โดยพิจารณาและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาตั้งแต่ 0.60–1.00 ขึ้นไป นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 13 คน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.88 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความสอดคล้องสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified})

ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ โดยการศึกษาเนื้อหาในรายละเอียดขององค์ประกอบด้านต่าง ๆ ตามลำดับความต้องการจำเป็นและนำข้อมูลที่ได้มาจัดการศึกษาโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงานพิเศษต่าง ๆ ในสถานศึกษา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ สรุปประเด็น และวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ มัธยมศึกษาภาพสินธุ์

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

ภาวะผู้นำครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	3.79	0.65	มาก	4.86	0.35	มากที่สุด	0.235	2

ภาวะผู้นำครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปล ผล	\bar{X}	S.D.	แปล ผล		
2. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.83	0.61	มาก	4.96	0.19	มากที่สุด	0.295	1
3. การเป็นผู้นำด้านการสอน	4.31	0.63	มาก	4.96	0.19	มากที่สุด	0.138	4
4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.00	0.71	มาก	4.92	0.27	มากที่สุด	0.230	3
โดยรวมเฉลี่ย	3.98	0.65	มาก	4.93	0.25	มากที่สุด	0.225	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคอีสาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 เรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 เรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์จากมากไปน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำด้านการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ตามลำดับ การจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคอีสาน ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความจำเป็นมากที่สุด ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการเป็นผู้นำด้านการสอนมีความจำเป็นในลำดับถัดมาตามลำดับ

5.2 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา มี 4 โมดูล ประกอบด้วย โมดูล 1 ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู โมดูล 2 ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โมดูล 3 ด้านการเป็นผู้นำด้านการสอน โมดูล 4 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) วิธีการดำเนินการ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำครู คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน การเรียนรู้จากผู้อื่น การฝึกอบรม 5) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินผลผู้เข้ารับการพัฒนา การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา การประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.13 และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.36

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติม ดังนี้

6.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ พบว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู องค์ประกอบที่ 2 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบที่ 3 การเป็นผู้นำด้านการสอน องค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความสอดคล้อง อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำครู มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของยุพา จันทวงศ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำครูที่ได้รับการเสริมสร้าง ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การเป็นแบบอย่างทางการสอน 3) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และ 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของผกาวัล เกียรติไควล์ (2562) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำครูประกอบด้วย 1) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา 3) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 4) การเป็นแบบอย่างทางการสอน

6.2 จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ทั้ง 4 ด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ คือ การเป็นผู้นำด้านการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ทั้ง 4 ด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ คือ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำด้านการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ ยังสามารถพัฒนาประสิทธิภาพให้มีระดับการปฏิบัติที่สูงขึ้นให้อยู่ในระดับมากที่สุดได้ และแนวโน้มในอนาคตภาวะผู้นำครูจะต้องเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะทุกหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพครูให้มีภาวะผู้นำเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่ต้องสร้างความเป็นผู้นำให้กับครูเพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่ความเป็นสากลในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิด Lieberman and Miller (2004) York-Barr and Duke (2004) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษากำหนดให้ครูต้องมีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยบทบาทที่เกี่ยวข้องกับครูด้านการตัดสินใจและกระบวนการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการทำงาน และการพัฒนาครูให้เป็นครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำในการปรับปรุงการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการศึกษาของเทพรังสรรค์ จันทรังษี (2556) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนอนุบาลสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ครูที่มีภาวะผู้นำจะมีการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมืออาชีพในการพัฒนาตนเอง มีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการปฏิบัติงานด้วยความไตร่ตรอง พัฒนาเพื่อนร่วมวิชาชีพ ด้วยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีบุคลิกภาพที่ดีที่ถือเป็น

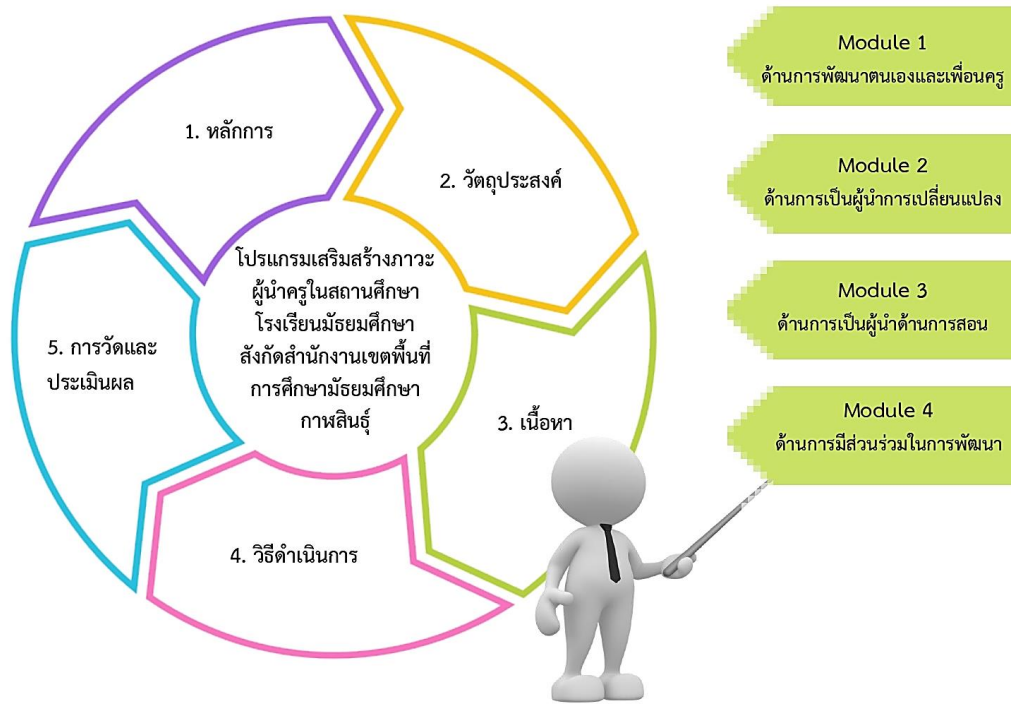
แบบอย่างทางการสอน และสามารถจัดการเรียนรู้ที่โดยเน้นมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.13$) และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.36$) องค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้ มีองค์ประกอบโปรแกรมทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการดำเนินการ 5) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยอดอนงค์ จอมหงษ์ พิพัฒน์ (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ โครงสร้าง และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิพงศ์ จอมหงส์ พิพัฒน์ (2553) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในภูมิภาคเขตการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า รูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ การวัดและประเมินผล การฝึกอบรม เนื้อหา กิจกรรมการอบรม บทบาทของวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี ต้นเชื้อ (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษาอาชีวศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนคำนำและส่วนรายละเอียด ส่วนคำนำประกอบด้วย คำชี้แจง ความเป็นมาและความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ลำดับขั้นในการดำเนินกิจกรรม เทคนิค สื่อ การวัดและประเมินผล และตารางโปรแกรม ส่วนรายละเอียด ประกอบด้วยชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ เวลาที่ใช้ สื่อประกอบกิจกรรม วิธีการดำเนินกิจกรรม การประเมินกิจกรรมและแนวสรุปกิจกรรม โดยเนื้อหาสาระประกอบด้วย 4 โมดูล 1) โมดูลด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) โมดูลด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) โมดูลด้านการเป็นผู้นำด้านการสอน และ 4) โมดูลด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

7. องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้คือโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้ เพื่อใช้พัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำครู ส่งผลให้ครูมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่กล้าคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาในแนวทางใหม่ๆ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นผู้นำด้านการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน คุณภาพของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เกิดการสร้างเครือข่ายปฏิบัติงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม การให้คำปรึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาฬสินธุ์

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องมีนโยบายในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และกำหนดให้ครูต้องเข้ารับการพัฒนาโปรแกรมโดยมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน และสนับสนุนให้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอื่นนอกจากครูเข้ารับการพัฒนาในโปรแกรมนี้ด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างการพัฒนาของบุคลากรในสถานศึกษา โดยต้องสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการพัฒนาเพื่อเสริมทักษะให้กับบุคลากรครูในสถานศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

8.2.2 ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องเข้ารับการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.3.1 ควรมีการการพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำในตำแหน่งอื่น เช่น บุคลากรทางการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา เป็นต้น

8.3.2 ควรศึกษาวิธีการพัฒนาและกิจกรรมที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือสังกัดอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

9. บรรณานุกรม

- จักรี ต้นเชื้อ. (2555). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการรองคณบดี นักศึกษาอาชีวศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จีระ หงส์ลดาธมภ์. (2446). **สู่ศตวรรษใหม่**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มกราคม 2565. จาก http://www.pdamobiz.com/forum/forum_posts.asp?TID=6239&PN=1
- เทพรังสรรค์ จันทร์ชี่. (2556). การพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนอนุบาล สกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ผกาธิ เกียรติไคว้ล. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร.
- ไพศาล วรคำ. (2559). การวิจัยทางการศึกษา. มหาสารคาม : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.
- ภูมิพงษ์ จอมหงส์พิพัฒน์. (2553). การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูในภูมิภาคเขตการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์. (2553). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตาม แนวทางปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ยุพา จันทร์ทวงศ์. (2559). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนากการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อรนุช ศรีสะอาด และคณะ. (2558). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.

อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Katzenmeyer, M. and Moller, G. (2001). **Awakening the sleeping giant: Helping teachers develop as leaders.** 2nd ed. Thousand Oaks, CA : Corwin Press.

Lieberman, A. and Miller, L. (2004). **Teachers : Transforming their World and their Work.** New York : Teachers College Press.

York-Barr, J. and Duke, K. (2004). What do we Know about Teacher Leadership?. Findings from Two Decades of Scholarship. **Review of Educational Research.** 74. 282.